

razdobljima i kontekstima, koje kroz prizore različitih godišnjih doba, sadržaja i aktivnosti dočaravaju dinamiku plažnog prostora te vizualno dopunjuju iskaze i tematske analize.

Na temelju istraživačkih rezultata u šestom poglavlju iznosi se i potencijal muzeološkog predstavljanja plaže Bačvice kroz ekomuzej, muzej zajednice, susjedstva ili muzej usmene povijesti, što bi pridonijelo očuvanju i jačanju svijesti o važnosti plaže kao prirodnog i kulturnog fenomena. Autorica je dio teorijskih i stručnih promišljanja o muzeološkom predstavljanju plažnog prostora i plažne kulture testirala postavljanjem izložbe *Plaža je sretno mjesto* u Etnografskom muzeju Split. Plaže ponekad služe kao mjesta otpora i prijeporni prostori unutar suvremenih političko-ekonomskih sukoba. U posljednjem poglavlju, nazvanom "Etnografija otpora / Borba za plažu", autorica analizira prijepore i građanski otpor na splitskim plažama, fokusirajući se na četiri primjera kroz analizu digitalnih članaka internetskih portala. Time se ilustrira kompleksnost plažnih prostora u suvremenom dobu. Primjeri s Bačvica, Ovčica, Žnjana i Prve vode pokazuju kako građanski otpor i aktivizam, od spontanijih reakcija do organiziranih prosvjeda, nastaje kao odgovor na gradnju, komercijalizaciju i devastaciju javnog prostora.

Posebna vrijednost knjige očituje se u njezinoj raznorodnosti, komparativnom pristupu i sintezi opsežne građe koja odražava društvenu ulogu plaže te značenja koja joj pripisuju različiti pojedinci i društvene skupine. Teorijski utemeljenim i metodološki promišljenim izvornim istraživanjem autorica otvara dosad rijetko i nesustavno obrađivanu temu slojevitosti i složenosti prostora plaže i plažnih kultura. Ujedno ukazuje na ulogu plaže kao javnog prostora u oblikovanju identiteta i svakodnevice stanovnika priobalnih gradova i mjesta. Knjiga *Naša plaža* reprezentativno je djelo o kvalitativnim aspektima društvenog života plaže, grada Splita i središnje Dalmacije te istraživački utemeljeno polazište za upravljačke, kreativne, turističke i kulturne strategije zaštite, obnove i promocije kupališne baštine.

Ana Perinić Lewis

Godišnji skup Hrvatskog etnološkog društva, "Teret" terena: iskustva i vještine etnografskih spoznaja, Zadar, 21. – 25. svibnja 2025.

Hrvatsko etnološko društvo i Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, uz podršku Narodnoga muzeja u Zadru i Zavičajnoga muzeja u Benkovcu, organizirali su znanstveno-stručni skup "Teret" terena: iskustva i vještine u zonama etnografskih spoznaja, koji se održao od 21. do 23. svibnja 2025. godine u Zadru. Tema "teških terena" okupila je 93 izlagačice i izlagača, organizirane u jedanaest panela, a programskom su odboru pristigla 64 istraživačka i stručna doprinosa.

Skup je smješten među zadarske zidine kao dio aktivnosti kojima se obilježava 20 godina od osnutka Odjela za etnologiju i antropologiju u Zadru. Inicijativa za osnivanje zasebnoga odjela proistekla je iz rada Etnografskoga odjela zadarskoga Narodnog muzeja još 1950-ih, kada se dogodio najveći priljev predmeta u njegove zbirke. To je i vrijeme

kada je Etnografski odjel, od 1952. do 1962., djelovao kao samostalni muzej. Ideja je zaživjela pola stoljeća kasnije, 2005. godine, realizacijom programa koji su sastavili Dunja Brozović Rončević i Jadran Kale, danas profesori Odjela.

Vokalno-instrumentalni sastav Študija uveo je u službeni program skupa dalmatinskim skladbama u obradi profesorice s Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru Katice Burić Čenan, kao i tradicijskom klapskom skladbom iz Vranjica u zapisu i obradi Ljube Stipišića Delmate. "O Dodole", pjesma kojom su stari Slaveni zazivali kišu, pokrenula je lagani mrmor kiše na prozorima Svečane dvorane Sveučilišta u Zadru. Folklorni ansambl Fjok predstavio je šetana kola; specifičnu vrstu kola u Brodskoj Posavini, koja su popraćena pripovjednim tekstovima ili deseteračkim dvosticima i izvode se bez instrumentalne pozadine. Studentice i studenti Odjela iznijeli su i ples iz Jezerskoga mornarskog bala, kojim se nekada ispraćalo pomorce na njihova prva putovanja. Vještim potezima na dangubici, instrumentu korištenom i građenom u tom podneblju, student Ivan Matasin proveo nas je ličkim planinama i tancem kojim su pastiri kratili vrijeme na ispaši.

Prije 36 godina, u istoj dvorani Sveučilišta u Zadru, održan je 23. kongres Saveza etnološkog društva Jugoslavije, tada, između ostalih, i s doprinosima Lidije Sklevicky, Dunje Richtman Augustin, kao i jedne od današnjih sudionica – Jasenke Lulić Štorić, umirovljene istraživačice Narodnoga muzeja u Zadru. Na njemu se, prema bilješkama Ines Price iz 1989. godine u ovome časopisu,¹ kritički razlagala ideja identiteta, a potom i identiteta same struke. Identitet etnologije i kulturne antropologije bio je prisutan i na ovogodišnjem skupu, problematizirajući etnografiju kao žanr i metodu. Terenski se rad danas, kako su rasprave nastojale obuhvatiti, uvelike izmijenio, kao i teškoće na koje nailazi, u odnosu na vrijeme kada su na skupu oprimjerene skladbe zapisane i instrumenti na kojima su se izvodile naveliko korišteni. I slavonska kola, i ples za ispraćaj pomoraca, i sviranje dangubice – suvremenim čitanjima praksi – razvijali su se u kontekstima koji su u međuvremenu preoznačeni historijskim previranjima i promjenama u životima ljudi koji su u njima sudjelovali. Ovogodišnji skup Hrvatskoga etnološkog društva zakoračio je u te rekontekstualizacije i politike tvorbe tradicije, njoj pridruženih predmeta, teksto-va, napjeva i koreografija, usmjeravajući "okular mikroskopa" na same načine organiziranja, provedbe i razumijevanja terenskoga rada. Prva dva panela na ovogodišnjem skupu HED-a posvećena su, stoga, pojmu "terena" i refleksiji o terenskim istraživanjima.

Kako organizatori ističu u programskoj knjižici,² pritisak na znanstveni rad da producira što više mjerljivih rezultata dovodi do zatiranja i otežavanja zastajanja nad zahtjevima, nelagodama i pitanjima koji izranjaju iz konteksta koje etnolozi i kulturni antropolozi razgraničavaju kao teren svoga istraživanja. Na uvodnome panelu Vedrana Primuž Đipalo iz Etnografskoga muzeja u Splitu, na primjeru istraživanja provedenog na plaži Bačvice, ukazala je na teškoću pristupa kazivačima bez prethodnoga dogovora, u situacijama dokolice i nelagode neformalnosti ("Više nisam samo posjetiteljica plaže, nego jedna od onih koja radi istraživanje o nama."). Bojan Mucko iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu problematizirao je etiku dvojne pozicije koju zauzima u romskim

1 Prica, Ines. 1989. "Simboli identiteta". 23. kongres Saveza etnoloških društava Jugoslavije". *Etnološka tribina* 19/12: 176–177.

2 Orlić, Olga et al., ur. 2025. "Teret" terena. *Iskustva i vještine u zonama etnografskih spoznaja (knjižica sažetaka)*. Zadar: Hrvatsko etnološko društvo, Odjel za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru.

naseljima. Ulazeći u njih kao istraživač, s vremenom je postao i medijator između gradskih struktura i ljudi koji u njima žive.

Da je "teren" daleko od toga da bude jasno mjesto čak i unutar struke, istaknuo je Tomislav Augustinčić, asistent na Odjelu za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, pojašnjavajući teškoće u određivanju terenskoga karaktera svoga istraživanja, s obzirom na to da ga većinom provodi u arhivima. Podsjetio je da pravi posao zapravo slijedi nakon; u interpretaciji podataka i pisanju etnografskoga teksta, s čime dolaze i naknadne refleksije i spoznaje. Ivana Radovani Podrug, zaposlena na Konzervatorskom odjelu u Splitu, upozorava na to da je, kako je baština svuda oko nas, teren ključan za provođenje konzervatorskog rada. Budući da jedan dio općina nema izrađene prostorne planove, konzervatori su nerijetko prisiljeni hodati s kartama i fotoaparatom, penjati se po građevinskim skelama, a ponekad se i susreću s prigovorima lokalnog stanovništva zbog provedenih radova. "Teren" se dodatno usložnjuje izlaganjem Marije Gačić, vlasnice privatne etnološke prakse, za koju je teren i (poslovni) resurs. Gačić zalazi u etiku transformacije elemenata lokalne kulture (koja je kolektivno i kontekstno oblikovana) u proizvod na kojem je moguće zaraditi.

Drugi panel, "Terenske refleksije i privrženosti", otvoren je izlaganjem Darka Mrkonjića iz osječkoga Društva za interpretaciju baštine u turizmu istočne Hrvatske i Društva za tradicijski ribolov u Kopačkom ritu. Nastojeći dokumentirati znanja i prakse kopačkoga tradicijskog ribolova, suočio se s otporom i nepovjerenjem kazivača, a jedna je od barijera bila i nepoznavanje govora dominantno mađarskoga stanovništva, koje se slabo služi hrvatskim jezikom. Damir Kremenić s Katedre Čakavskoga sabora u Korniću osvrnuo se na financijske i logističke teškoće istraživanja terena u srijemskoj Cvelferiji. Jasenka Lulić Štorić, koja je u svojih četrdeset godina staža u Narodnom muzeju u Zadru obišla i istražila velik dio sjeverne Dalmacije, ističe da izlasci na teren omogućavaju istraživačima kritički pristup vlastitom radu i osvještavanje zadržki i predrasuda s kojima mu mogu pristupiti. Ljubica Gligorević, umirovljena radnica Gradskoga muzeja u Vinkovcima, zadržala se na nemirima i nelagodama gubitka iskustava koja zamiru s posljednjim kazivačima te potencijalima digitalnih metoda u njihovu zahvaćanju. Lela Roćenović, dugogodišnja viša kustostica Samoborskoga muzeja, osvrće se na problem redukcije ljudi u etnografskome tekstu na izvor podataka umjesto ucrtavanja složenih kontekstualnih odrednica u kojima žive. Panel je zaokružen izlaganjima Dunje Majnarić Radošević, etnologinje zagrebačkoga HT muzeja u mirovini, i Marine Petak, studentice Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, ukazujući na probleme s kojima se suočavaju mladi istraživači na terenu. Majnarić Radošević objašnjava da su znatiželja, strpljivost i holistički pristup znanju temeljima etnografskoga rada, dok Petak upozorava na manjak studentskoga iskustva u dizajniranju istraživanja i adekvatne podrške, što rezultira osjećajima nesigurnosti i nepripadanja.

Marija Šarić-Ban i Natali Čop iz Narodnoga muzeja u Zadru u "Muzejskom bloku" susrele su se s problemom pristupa dislociranoj etnografskoj zbirci Veli Iž. Ona funkcionira kao depo i nije u potpunosti popisana i klasificirana. Uz slabu prometnu povezanost, etnologinjama se nameću i administrativna ograničenja, jer se potreba putovanja zbog brige o zbirci ne tretira kao oblik terenskoga rada. Šarić-Ban i Čop ističu i otuđenost zbirke od lokalnoga konteksta, s obzirom na to da je zbirka godinama bila nedostupna.

Katarina Dimšić iz osječkoga Muzeja Slavonije također vidi potrebu otvaranja muzejskih prostora, i to mladim istraživačima, kroz različite oblike terenske nastave, kako bi mogli stjecati i primjenjivati znanja na konkretnoj građi. Panel “Tereni u muzejima i muzeji na terenu” tkao se u plodonoj i razgranatoj raspravi Iris Biškupić Bašić, Katarine Bušić, Maje Ergović, Jasmine Jurković Petras i Danijele Križanec Beganović o ulozi kustosa na terenu. U institucijama se odvija svojevrsna “bitka za teren” zbog nerazumijevanja njegove važnosti u etnološkom radu. Stoga, upozorava Jurković Petras, tereni se, da bi muzeji uštedjeli, svode na telefonske razgovore i ostaju usko vezani uz prikupljanje i klasifikaciju građe. Križanec Beganović pridružuje se kritici, upućujući na to da angažman kustosa traži puno više od brige za fizički integritet predmeta. Terenski rad za nju je “poveznica između predmeta u zbirci i njegove suvremene kontekstualizacije, kao i način uspostave odnosa sa zajednicom, nositeljima znanja i kulturnih praksi”. Kustoski posao često je osamljen, a komunikacija s drugim kolegama izostaje, jer je svatko posvećen zbirci za koju je zadužen. Križanec Beganović naglašava zato relevantnost stručnih razgovora u interdisciplinarnim timovima i otvorenih baza podataka. Govoreći o zahtjevima spašavanja narodnih nošnji i građe nakon poplava u Županijskoj Posavini, Katarina Bušić opisala je susrete s ljudima neposredno nakon katastrofe i bespomoćnost zbog manjka šire podrške u tome pothvatu.

Poster panel donio je pregled etnografskih istraživanja Gradskoga muzeja u Županji od 1955. do 2025. godine, kao dio angažmana Janje Juzbašić od 1994. do danas. Kate Šikić-Čubrić i Sandra Barešin iz Muzeja betinske drvene brodogradnje razmatrale su u svome izlaganju načine izgradnje spona s kazivačima, s obzirom na nepovjerenje ukorijenjeno u brodograditeljsku tradiciju, čuvanu uglavnom u zatvorenim krugovima obitelji. Ništa se nije zapisivalo, a postojao je i strah da će se znanja mijenjati i gubiti ako bi se dijelila. Uključenjem kazivača u muzejske aktivnosti, briga i distanca smanjivale su se, čime su brodograditelji postali suautori narativa. Dva studentska etnografska izlaganja s Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru usredotočila su se na istraživanje odnosa kazivača prema parku Vruljice uslijed prosvjeda zbog betonizacije obale i drugih zelenih površina u Zadru (Tin Balaban, Marija Čarija, Andrija Kirinčić, Ramona Topalović i Manuela Živković), odnosno reflektirala na instalaciju Odjelnoga “slavoluka”, kreiranoga povodom obljetnice zadarskoga Odjela za etnologiju i antropologiju od otpisanih knjižničnih knjiga (Ivana Brzović, Ivan Čulina, Katarina Đerek, Anja Galić, Marija Melada i Ivan Radojica). Poster panel zaokružen je pogledom Kristine Tamare Franić Koulen iz Udruge Arsa Nova na iskustvo istraživanja maritimne baštine juga Istre i zajedničkoga rada s ribarima na njezinoj dokumentaciji.

Drugi dan HED-ova skupa u zadarskoj Providurovoj palači u središtu je svoga zanimanja imao izolaciju, usamljenost i nerazumijevanje. Na panelu “Terene koje (ne) želimo zaboraviti” Mia Beck, kustosica iz Etnografskoga muzeja u Zagrebu, govorila je o radu sa starijim kazivačima u okolici Zagreba, koji su, unatoč blizini najvećega i najprometnijeg grada, potpuno zapostavljeni (“Kazivačima je značilo da uopće imaju s kime pričati”, kaže). Jelena Ivanišević iz Instituta za etnologiju i folkloristiku, zajedno s kolegicom Leonorom Shala i kolegama Tomislavom Orozom, Bartulom Škrabićem i Oliverom Tomićem s Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru, uvela je u raspravu problem istraživanja udaljenih, istraživaču manje poznatih konteksta, te opasnost turističkoga etnografskoga rada.

Anamaria Franceschi svoj je teren pronašla, s druge strane, blizu vlastita doma, analizirajući načine na koje su razaranja banijskoga potresa krajem 2020. godine počela razgrtati različite oblike ekonomskoga i socijalnog nasilja na tom području. U autoetnografskim razmatranjima zahvatila je sukob između emocionalne i iskustvene natopljenosti pozicije istraživača i analitičke distance. Igor Petričević iz Instituta za etnologiju i folkloristiku zanimao se za načine kreiranja i prevladavanja društvene distance prema izbjeglicama u zagrebačkim Dugavama. Afektivnom etnografijom, u jeku pandemije, bilježio je kako su se ispreplitali strah od oboljenja i ksenofobija. Studentica Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu Anđela Krajina bila je dijelom terenskoga istraživanja migracija na hrvatsko-slovenskoj granici, a koncept "granice" omogućio joj je i pomicanje granica razumijevanja uloge istraživača u tom kontekstu. Iva Grubiša, asistentica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, upozorila je na terenski *burnout* i umor suosjećanja s kojima se suočavaju i istraživači i aktivisti u radu s društvenim grupama izloženim nasilju.

Panel "Rasterećnost discipline i teret komunikacije" započeo je izlaganjem Lee Šprajc s Katedre za hrvatski jezik i književnost, scensku i medijsku kulturu Učiteljskoga fakulteta u Zagrebu o etičkim teškoćama korištenja starije građe u etnografskom radu. Preslušavajući materijale koje je prikupila međimurska folkloristkinja Marija Novak u Donjoj Dubravi 1980-ih godina (danas sačuvane u Dokumentaciji Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu i Muzeju Međimurja u Čakovcu), Šprajc je brinula o rizicima oštećenja magnetofonskih vrpca i audiokazeta, kao i o ograničenjima upotrebe građe prožete tada nepreispitanim vertikalnim odnosom istraživača prema terenu. Marija Raguž Vinković s Medicinskoga fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku zadržala se na razilaženjima i intimnostima dijalektoloških i etnoloških istraživanja, prepoznajući potrebu za većom međusobnom podrškom i interdisciplinarnosti. Zlatko Bukrač s Odjela za anglistiku Sveučilišta u Zadru ukazao je na afekte kao zapostavljeni istraživački teren, nastojeći arhivirati i istražiti fenomen nostalgije za 1990-ima kod ljudi koji su tada odrastali. Nina Čolović i Jelena Marković iz Instituta za etnologiju i folkloristiku analizirale su načine na koje su kazivanja o traumi stegnuta i disciplinirana jezikom kao režimom proizvodnje znanja, koji nadzire i strukturira granice mogućega i nemogućega u ratom i potresom rastrganom banijskom kontekstu. Sanja Pular D'Alessio s Odsjeka za kulturalne studije Filozofskoga fakulteta u Rijeci promišljala je tko i kada može postati etnografskim subjektom, pitajući se što bi značila agentivnost biljaka i odgovornost istraživača prema njima. Nikolina Durut, radeći s migrantima u prostoru nekadašnje tvornice suhomesnatih proizvoda, danas Muzeja suvremene umjetnosti u Rimu, osvrnula se na metodološke teškoće koje izranjaju u susretu govornika različitih idioma, koji se međusobno ne razumiju, kao i na upotrebu tehnologija poput *Google Translatea* za primarnu istraživačku komunikaciju.

Na posljednjem panelu drugoga dana, "Teren izolacije: izazovi etnografskoga rada u napuštenim i izoliranim prostorima", Lana Peternel iz Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu, Dan Podjed s Filozofskoga fakulteta u Ljubljani i Lucija Mihaljević s Odjela za sociologiju i komunikologiju Hrvatskoga katoličkog sveučilišta participativnom su etnografijom u kontejnerskim naseljima na Baniji, koja su ponuđena kao privremeni smještaj nakon potresa 2020. godine, tragali za strategijama otpora tamošnjega stanovništva toj produljenoj privremenosti koja prijete da se ustabili. U participativnoj etnografiji

vide način na koji istraživački rad može solidarno i s razumijevanjem zaći u okolnosti života marginaliziranih sugovornika. Nikolina Hazdovac Bajić s Ekonomskoga fakulteta Sveučilišta u Dubrovniku osvrnula se na potrebu izgradnje multilokalne etnografije u nedostatku stabilnoga fizičkog terena. U etnografskom istraživanju svakodnevce pomoraca služila se analizom digitalne komunikacije i drugih poveznica koje održavaju s kopnom, sagledavajući kako se oblikuje identitet u pokretu. Ana Perinić Lewis iz Instituta za istraživanje migracija u Zagrebu razmatrala je odsutnost države i nagrizanje afektivne infrastrukture u otočkom krajoliku, kao i ograničenja etnografskoga rada u interpretaciji emocija koje to napuštanje priziva u lokalnim kontekstima. Lana Peternel slične je mehanizme primijetila na otoku Žirju i u Gorskom kotaru, gdje izolacija nije samo geografska nego i sezonska i demografska. Teren na taj način postaje i povećalom usmjerenim prema istraživaču, koji ni sam više ne uspijeva izmaknuti napuštenosti i usamljenosti koje čine stvarnost njegovih kazivača.

U jutro trećega dana skupa organiziran je panel "Teren pod teretom angažmana". Etnomuzikolozi Joško Čaleta i Dora Dunatov iz Instituta za etnologiju i folkloristiku na njemu su, istražujući rogu i napjeve koji su pratili njezinu izradu, ukazali na teškoće istraživanja gotovo iščezlih praksi o kojima mogu posvjedočiti samo fragmentarna i blijeda sjećanja starijih kazivača. Helena Tolić, doktorandica na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, pozicionira pripremnu fazu terenskoga istraživanja kao vrijedno i plodonosno polje razmatranja samo po sebi. U izlaganju analizira kako se grade dizajn i temelji istraživanja u ambivalentnim i promjenjivim razumijevanjima majčinstva danas. Matija Krizmanić iz Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar u Zagrebu te Sanja Potkonjak, Nevena Škrbić Alempijević i Petra Kelemen s Odsjeka za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu zašli su svojim predavanjima u odgovornosti i teškoće angažirane etnografije, u spletu istraživačkih i aktivističkih napora, tobožnjega poziva na neutralnost i dužnosti solidarnosti i podrške potisnutim glasovima. Nedorečenosti i konfliktnost angažirane etnografije Matija Krizmanić zahvaća komentarom: "Postoji znanje koje ne ulazi u tekst, ne ulazi u fusnotu ni u zaključak. Ako me moj teren diskreditira, onda neka to bude zato što sam slušao i nastojao zahvatiti nezapisivo." Suzana Marjanić iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, prateći načine na koje su životinje dijelile bijedu ljudi nakon potresa na Baniji, ukazala je također na nemogućnost izlučenja istraživačkih težnji iz solidarnoga rada i podrške sredinama u kojima se ostvaruju. Dora Bednjanec pomaknula je razgovor korak dalje, izvan svijeta živih, na liminalni prostor groblja kao mjesta egzistencijalne nelagode i rastakanja afektivnih i kronoloških odrednica vremena.

Na panelu "Teren iza terena" Lidija Bajuk iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu sažela je i kategorizirala teškoće na koje je nailazila u svome dugogodišnjem terenskom radu, u složenosti odnosa između kazivača i istraživača, zainteresiranih grupa za zaštitu kulturne baštine te međunarodnih i tuzemnih institucionalnih mreža posvećenih toj zaštiti. Istaknula je pritiske kompetitivnosti i projektizacije rada na terenu, nesuradljivost i manjak povjerenja u lokanim kontekstima, kao i ponegdje oskudicu arhivskog gradiva i drugih materijala kojima bi se mogla potkrijepiti zaštita nekog fenomena. Ivona Orlić, ravnateljica Etnografskoga muzeja Istre / Museo etnografico dell'Istria u Pazinu, problematizirala je privatizaciju antropologije kao struke, u kojoj velike korporacije eksploatiraju kolektivna znanja i prakse oslanjajući se na etnografski rad. U tome smjeru

se sve više pogurava i muzejske radnike. Kao primjer navodi zahtjev upućen Muzeju da pronade tri tradicijska zanata koja će se "ojačati". Kako su istraživanja pokazala da pripremu cukerančica u Istri nije potrebno posebno osnaživati, pa ni kamenoklesarstvo i pčelarstvo, koji sasvim dobro funkcioniraju, direktorica Turističke zajednice, nezadovoljna elaboratom, odbila ga je platiti. Uz nezadovoljne klijente i radnike, sve većim problemom struke postaje i rastući pritisak rokova te manjka vremena za istraživačko promišljanje i zastajanje u etici etnografskoga rada. Sani Sardelić iz Gradskoga muzeja Korčule ilustrira slične teškoće na primjeru istraživanja žrnovskoga makaruna. Iako nije ugrožen, postoji pritisak da se zaštiti, što bi moglo rezultirati i njegovom promjenom. Sardelić se pita što činiti kada oko etnografskih zadataka koji pristižu postoje dvojbe i kako u tom kontekstu facilitirati stručnu raspravu. Etnolog i etnokoreolog Tvrtko Zebec iz Instituta za etnologiju i folkloristiku, kao predsjednik Povjerenstva za nematerijalnu baštinu pri Ministarstvu kulture i medija, pojasnio je da je, iako se procedura za upis nematerijalnih kulturnih dobara može činiti homogenom i ustaljenom, svaki upis kulturnoga dobra jedinstven i po nečemu poseban u odnosu na druge. Ukazao je na problem baštinizacije društvenih praksi, odnosno sužavanja nečega što je donedavno bilo društveno u domeni rada samo nekih grupa koje sebe pozicioniraju kao nositeljice tih praksi.

Tomislav Barhanović iz Muzeja Sinjske alke "teret" terena nalazi u sukobima oko toga koje priče treba ispričati i na koji način. Pokušaji drukčije interpretacije alke u odnosu na dominantne narative stvaraju otpor u lokalnome kontekstu i otežavaju kritičko sagledavanje načina na koje se alka koristila u opravdavanju raznih režima i ideologija. Barhanović ističe da, "kada ljudi dođu u Muzej Sinjske Alke tražiti neku 'pravu istinu'", treba napomenuti kako "kustosko čitanje nije napad, nego potraga za višeslojnim razumijevanjem fenomena". Etnomuzikologinja Ivana Katarinčić iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u svojim se radovima borila s mogućnostima tumačenja osjetilnoga, ponajprije kinestetičkoga znanja pohranjenoga u tijelima plesača. Ona poima tijelo kao laboratorij i eksperiment, vraćajući pažnju na potrebu istraživanja utjelovljenih spoznaja; tijelo postaje "živi muzej plesa, unutarnji arhiv, repozitorij praksi".

U "Baštinskome bloku" glazbeni pedagog Tomislav Habulin iz OŠ Sesevetska Sela i Mirela Hrovatin iz Instituta za antropologiju u Zagrebu sagledali su u izlaganju (ne) mogućnosti izgradnje i održanja znanosti odozdo u uključenja građana u dokumentiranje kulturne baštine. Jadran Kale s Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru usredotočio se na nastanak i razvoj konzervatorske kategorije nematerijalne kulturne baštine kako bi sagledao odnose moći kojima je prožeta i mjesto struke u njezinu oblikovanju. Alen Šabanović s Filozofskoga fakulteta u Zenici, na primjeru razmatranja Zeničke čimburijade, rastvara nerijetko podrazumijevanu emsku perspektivu u etnografiji, naglašavajući da je i ona prožeta nizom nepoznanica i slijepih pjega za istraživače. Dubravka Matoković iz Gradskoga muzeja u Požegi u svome se radu na dokumentiranju tradicionalnih slavonskih frizura suočila ponajprije s nedostatkom kazivača koji još uvijek poznaju vještine njihove izrade, okrećući se frizerima i KUD-ovima za suradnju u njihovoj rekonstrukciji. Ivana Štokov iz Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, u metodi dubinskoga digitalnog mapiranja, nazire mogućnost višeslojne interpretacije etnografskih podataka i primjećuje da digitalni alati tu prestaju biti samo transformativni za etnologiju, nego su i sami transformirani uranjanjem u njezine uvide i iskustva. Studenti Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru Iva Jambrek i Dario

Poznić na pješačkome prijelazu Ulice dr. Franje Tuđmana u Zadru, sudioničkim promatranjem, polustrukturiranim intervjuima i neformalnim razgovorima prikazali su uranjanja u nelagode i frustracije koje nastaju u neizvjesnostima prometne i administrativne infrastrukture te dugim čekanjima i stresu svakodnevice.

Ovogodišnji HED-ov skup zatvoren je panelom naslovljenom “Arhivi: nepropitani ‘teret’ u etnološkim/kulturnoantropološkim istraživanjima”. Oslanjajući se na iskustvo sudjelovanja u turističkim šetnjama Udruge turističkih vodiča Karlovačke županije “Bastion”, posvećenim braći Seljan, Tomislav Augustinčić s Odjela za etnologiju i antropologiju Sveučilišta u Zadru analizirao je načine na koje se kolonijalno znanje, institucionalizirano u arhivima i muzejima, nekritički pokretalo kako bi se kreirao afektivni imaginarij koji akomodira imperijalne oblike i ideje. Asistent na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu Ivan Grkeš zadržao se na nesuglasjima, konfliktima i tišinama u arhivskoj građi i pisanim zapisima o povijesti etnološke struke u Hrvatskoj. Renata Jambrešić Kirin iz Instituta za etnologiju i folkloristiku otvorila je temu disonantne baštine i upozorila na problem njezine komodifikacije. Crpeći iz analize arhivskih dokumenata i memoarske literature zatvorenicima, razmotrila je mogućnosti feminističkih intervencija u koncept arhiva i njegovo rastvaranje za izgradnju različitih oblika kontrapamćenja. Jelena Seferović iz Instituta za antropologiju u Zagrebu iznijela je problem stjecanja suglasnosti za pretraživanje osjetljivih arhivskih materijala te nedorečene regulacije na tom polju. Posljednje izlaganje održala je Olga Orlić iz Instituta za etnologiju i folkloristiku, osvrćući se na istraživanja ostavinskih rasprava i načine na koje je rod u posljednjih stotinu godina utjecao na raspodjelu zemlje i pregovaranje njezine vrijednosti u obiteljskim kontekstima. Prigrlljivanjem terena kao primarne preokupacije istraživačkoga rada, odbijajući da bude pozicioniran kao “teret”, ustaljeni koncept konferencije, kao očekivanje i zahtjev u akademskim kontekstima, preokrenut je i prisvojen za usporavanje i promišljanje. Ovogodišnje okupljanje HED-a predstavljalo je zajedničku potragu za mjestom etnologije i kulturne antropologije u društvenim odnosima koji se raspadaju i pukotinama koje nasilje toga raspada ostavlja za sobom. Angažirana i odgovorna znanost, koja teži dobrobiti ljudi, životinja i životnih sredina – a potom i teren, zajedničko dijeljenje svakodnevice, posebice onih njezinih marginaliziranih i potisnutih aspekata – put je kojim je okupljanje usmjerilo istraživačke napore.

Nina Čolović

Dođite na makarune: pogrebni običaji u Turopolju, izložba i katalog, Josipa Matijašić, 4. lipnja – 5. rujna 2025., Muzej Turopolja, Velika Gorica

Smrt je oduvijek bila misterija koja je nadahnjivala čovjeka na različite načine, a mi je, bez obzira na sve moguće interpretacije, promatramo u kulturnom kontekstu, i upravo tu, suprotno svakodnevnom logičnom poimanju koje *á priori* isključuje bilo kakvu vezu između hrane i smrti, gdje se čini da se radi o suprotnostima koje se nužno isključuju, u narodnom mišljenju i ponašanju, u običajima, nalazimo određenu vezu koja se narodu nikako ne čini iracionalnom. (Đaković 1985: 78)